

Zitting 1981–1982

16 585

Wijziging van enige bepalingen in het Burgerlijk Wetboek tot wegneming van het onderscheid tussen wettige en natuurlijke afstamming in het erfrecht

Nr. 10

NOTA NAAR AANLEIDING VAN HET EINDVERSLAG

Ontvangen 1 februari 1982

Het eindverslag over het wetsontwerp, dat de vaste Commissie voor Justitie heeft uitgebracht, geeft mij aanleiding tot de volgende opmerkingen.

De leden van de C.D.A.-fractie, die vaststellen dat door de wijziging van het tweede lid van het overgangsartikel geen onbedoelde interpretaties meer mogelijk zijn, geven een – juist – overzicht van de redenen die tot herziening van het artikel hebben geleid. Hieruit leiden zij af dat, wanneer het ontwerp wet wordt, het een terugwerkende kracht van bijna drie jaar zal hebben, hetgeen betekent dat ook reeds afgehandelde erfenissen opnieuw zullen moeten worden bezien. Men stelt deze terugwerkende kracht voor problemen, hoezeer zij het principiële van het ontwerp toejuichen.

Voor dit standpunt heb ik begrip: terecht wordt slechts zelden terugwerkende kracht aan een wet verleend, omdat een inbreuk op de rechtszekerheid daarvan licht het gevolg is. Het probleem is echter dat, sinds het z.g. arrest-Marckx, op het gebied dat door het wetsontwerp wordt bestreken, geen rechtszekerheid meer bestaat, ook niet voor die nalatenschappen die vóór het in werking treden zullen zijn afgehandeld. Of men het arrest toejuicht of betreurt, het Straatsburgse Hof heeft nu eenmaal op 13 juni 1979 uitgemaakt dat het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens erfrechtelijke discriminatie van natuurlijke kinderen ten opzichte van wettige verbiedt. Daar het verdrag rechtstreekse werking heeft, is dit ook voor Nederland geldend recht. De – thans gewijzigde – overgangsbepaling van het ontwerp heeft ten doel om, met de consequenties van het arrest voor ogen, te trachten althans zoveel mogelijk rechtszekerheid te verschaffen, en de rechtsonzekerheid, die niet door haar, doch door het arrest is teweeggebracht, op te heffen.

Op de vraag wat er gebeurt, indien erfgenamen in een vóór de inwerkingtreding afgehandelde nalatenschap niet meer in staat blijken tot de vergoeding waartoe de overgangsbepaling hen kan verplichten, moet worden geantwoord dat de gewone gevolgen van niet nakoming van een verbintenis intreden. Men mag er echter wel op vertrouwen dat, naar van de zijde van het notariaat is vernomen, in de praktijk van grote moeilijkheden niet zal blijken. Dit is ook wel te begrijpen: juist wegens de onbevredigende wettelijke regeling treffen erflaters veelal testamentaire voorzieningen die de nadelen voor de natuurlijke kinderen tegengaan of opheffen; daarbij komt vanzelfsprekend dat aan het arrest-Marckx en de nota van wijzigingen die het tot gevolg heeft gehad, zeker in de kring van het notariaat ruime bekendheid is gegeven.

Ook over de mogelijkheid van procedures naar aanleiding van de terugwerking van artikel 222 Boek 1 BW op ander gebied dan het erfrecht behoeft men niet erg pessimistisch te zijn. De enige tot nog toe bekend geworden procedure is die, beslecht door het eerder in de stukken vermelde arrest HR 18 januari 1980, NJ 1980, 463, en die had met terugwerkende kracht niet te maken. Grote moeilijkheden elders voorzie ik niet.

Op de opmerkingen van de V.V.D.-fractie moge ik het volgende antwoorden. Met het oog op de inwerkingtreding van Boek 4 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek is gepoogd de wijzigingen in het bestaande recht zo beperkt mogelijk te houden. Dit verklaart ook de beknopte wijziging die in de tweede nota van wijziging voor het eerste lid van artikel 899b – het inboedelvoordeel van de langstlevende echtgenoot – is voorgesteld. Wijziging geheel achterwege laten, zoals deze leden bepleiten, lijkt mij echter, in het licht van het arrest-Marckx, niet geoorloofd. Toegegeven moet echter worden dat de voorgestelde wijziging te ver gaat. Bij een nieuwe nota van wijziging die deze nota vergezelt, wordt dan ook een andere tekst voor lid 1 van artikel 899b voorgesteld; terwille van de leesbaarheid wijkt deze wat af van die welke door de fractieleden subsidiair is geopperd.

Het verheugt mij dat de leden van de fractie van D'66 zich kunnen verenigen met de voorstellen waartoe een aantal van hun opmerkingen in het voorlopig verslag heeft geleid en met de argumenten die tegen hun overige voorstellen moesten worden ingebracht.

Deze leden vragen voorts aandacht voor de nalatenschap die tussen 11 september 1969 en 13 juni 1979 is opgevallen, waarin op de laatstgenoemde datum geen wettige erfgenamen zijn komen opdagen, maar waar wel een natuurlijk kind aanwezig is. Deze leden geven in overweging om ook voor die gevallen het natuurlijke kind met een wettig gelijk te stellen.

Het voorstel, mede uit praktische motieven geboren, heeft merkwaardige gevolgen. Immers, het laat de grootte van de erfportie van een natuurlijk kind daarvan afhangen – niet, of er wettige erfgenamen zijn, doch – of een wettige erfgenaam zich vóór een willekeurige datum heeft aangemeld. Het praktische voordeel is, dat men het zoeken naar mogelijke wettige erfgenamen wel kan staken, voor zover zij althans geen nakomelingen van de erflater of diens echtgenoot zijn, doch dat is een toevallig voordeel – behalve door een verjaringstermijn ontnemt men toch niet een erfgenaam zijn erfdeel, omdat hij moeilijk is te vinden. Het lijkt mij ook niet erg redelijk dat, indien een nalatenschap bij voorbeeld op 10 juni 1979 is opgevallen, het voorgestelde wél zou gelden als een wettige erfgenaam zich op 14 juni van dat jaar heeft aangemeld, maar niet als hij dat op 12 juni heeft gedaan. Tegenover het, daarom mijns inziens niet sterk gemotiveerde, voordeel staat het aandeel van het toevallige, grillige van het onderscheid dat op deze wijze tussen natuurlijke kinderen in een vóór 13 juni 1979 opgevallen nalatenschap zou worden gemaakt. Ik ben er daarom niet van overtuigd dat het voorstel behoort te worden gevolgd.

De leden van de R.P.F.-fractie, die met gemengde gevoelens van het ontwerp en de overige parlementaire stukken hadden kennisgenomen, wijden daaraan een principiële beschouwing vanuit het oogpunt van het karakter van het huwelijk als Bijbelse instelling en als pijler van onze samenleving. Voor zover het onderhavige wetsontwerp de scheppingsorde die de Bijbel ons geeft met betrekking tot het wettige huwelijk verzwakt, zo concluderen zij, wijzen zij dat af.

Zelf wijzen zij er evenwel reeds op dat achterstelling van onwettige kinderen niet het meest sympathieke middel is om het volk van de heiligheid van het wettig huwelijk te doordringen. Daarbij zou ik willen aantekenen dat, sterker, het niet slechts onsympathiek maar ook onrechtvaardig is om door middel van achterstelling van personen een instelling als het huwelijk, hoe grote waarde deze ook moge hebben, te handhaven of te ondersteunen.

De Minister van Justitie,
J. de Ruiter